

РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Відповідно до ч. 2 ст. 651 ЦК України договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом. Істотним є таке порушення стороною договору, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору. Таким чином, як підставу для розірвання договору на вимогу однієї сторони закон передбачає не тільки факт порушення умов договору другою стороною, а й обов'язково наявність шкоди, завданої цим порушенням другою стороною.

Суд мав з'ясувати, чи було завдано порушенням банком і позичальником умов договорів поруки шкоди іншим учасникам цих договорів

УХВАЛА

колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України

від 22 грудня 2010 р.

(в и т я г)

У вересні 2009 р. С.А., С.Т. і Д.О. звернулися до суду з позовом до публічного акціонерного товариства «Банк «Фінанси та кредит» (далі — Банк), третя особа — Д.Ю., про розірвання договорів поруки.

Позивачі зазначили, що 18 червня 2007 р. між Банком і Д.Ю. було укладено кредитний договір, за яким Банк надав Д.Ю. кредит у сумі 1 млн 294 тис. доларів США під 14 % річних, а також 18 червня 2007 р. вони, позивачі, уклали з Банком та Д.Ю. договори поруки, за якими поручилися за виконання Д.Ю. своїх зобов'язань за укладеним з Банком кредитним договором. Посилаючись на те, що пізніше Банк і Д.Ю. неодноразово змінювали умови кредитного договору без їхньої як поручителів згоди, внаслідок чого збільшився обсяг їх відповідальності, позивачі просили про розірвання договорів поруки.

Рішенням Ленінського районного суду м. Севастополя від 3 грудня 2009 р. та додатковим рішенням цього суду від 17 грудня 2009 р. позов задоволено.

Апеляційний суд м. Севастополя рішенням від 1 квітня 2010 р. рішення суду першої інстанції в частині задоволення позову Д.О. про розірвання договору поруки скасував і ухвалив у цій частині нове рішення про відмову в позові. У решті рішення місцевого суду залишено без змін.

У касаційній скарзі Банк, посилаючись на порушення судом норм матеріального і процесуального права, просив скасувати рішення суду першої інстанції та рішення апеляційного суду в

частині вирішення позовних вимог С.А. і С.Т. та ухвалити в цій частині нове рішення про відмову в позові.

Заслухавши доповідь судді Верховного Суду України, дослідивши матеріали справи та перевіривши наведені у скарзі доводи, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню частково.

Ухвалюючи рішення про розірвання укладених позивачами С.А. та С.Т. з Банком і позичальником Д.Ю. договорів поруки, суд першої інстанції, з висновками якого в цій частині погодився апеляційний суд, виходив із того, що Банк та позичальник Д.Ю. змінили умови кредитного договору без згоди позивачів як поручителів, внаслідок чого збільшився обсяг їх відповідальності.

Однак із таким висновком погодитися не можна.

Відповідно до ч. 2 ст. 651 ЦК договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом. Істотним є таке порушення стороною договору, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору.

Суд установив, що 18 червня 2007 р. між Банком та Д.Ю. було укладено кредитний договір. Того ж дня між Банком, Д.Ю., а також С.А. і С.Т. укладено договори поруки, за якими С.А. та С.Т. поручи-

лися перед Банком за виконання Д.Ю. зобов'язань за кредитним договором.

Згідно з підпунктом 4.4 укладених Банком, позичальником і С.А. та С.Т. договорів поруки внесення змін і доповнень у кредитний договір, внаслідок чого збільшується обсяг відповідальності поручителя, не допускається без згоди поручителя.

Як установив суд, 3 жовтня та 28 листопада 2008 р. Банк і позичальник без згоди поручителів С.А. та С.Т. внесли зміни до кредитного договору щодо зобов'язань позичальника, внаслідок чого обсяг відповідальності поручителів збільшився.

Встановивши такі обставини, суд дійшов висновку про наявність передбачених законом підстав для розірвання укладених із С.А. та С.Т. договорів поруки, однак при цьому не взяв до уваги того, що як підставу для розірвання договору на вимогу однієї сторони закон передбачає не тільки факт порушення умов договору другою стороною, а й обов'язково наявність шкоди, завданої цим порушенням другою стороною.

Суд також не з'ясував, чи було завдано порушенням Банком і позичальником умов договорів поруки шкоди іншим учасникам цих договорів — поручителям С.А. та С.Т.

Крім того, взявши в основу свого висновку про те, що внаслідок зміни Банком і позичальником умов кредитного договору обсяг відповідальності поручителів збільшився, висновок експерта від 22 березня 2010 р., суд на порушення вимог ст. 212 ЦПК не вивчив ретельно експертного висновку від 31 березня 2010 р., згідно з яким загальний обсяг платежів позичальника після внесення змін до кредитного договору не змінився, і не дав йому на-

лежної оцінки, а лише зазначив як підставу для відхилення цього висновку його невідповідність експертному висновку від 22 березня 2010 р.

Розглядаючи спір про розірвання договорів, суд також не вирішив питання про залучення до участі у справі як відповідача однієї із сторін цих договорів — позичальника Д.Ю., що відповідно до п. 4 ст. 311 ЦПК в редакції, чинній на час розгляду справи, було обов'язковою підставою для скасування рішення суду з передачею справи на новий розгляд.

Таким чином, суд порушив норми процесуально-го права, що унеможливило встановлення фактичних обставин, які мають значення для правильного вирішення справи, і згідно з ч. 2 ст. 338 ЦПК є підставою для скасування судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій у частині вирішення позовних вимог С.А. та С.Т. і направлення справи в цій частині на новий розгляд до суду першої інстанції.

Рішення апеляційного суду в частині вирішення позовної вимоги Д.Ю. оскаржене не було, тому не перевірялося судом касаційної інстанції відповідно до положень ст. 335 ЦПК.

Керуючись п. 2 ч. 1 ст. 336, ч. 2 ст. 338 і п. 2 ч. 1 ст. 344 ЦПК, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України касаційну скаргу Банку задовольнила частково: рішення Ленінського районного суду м. Севастополя від 3 грудня 2009 р., додаткове рішення цього суду від 17 грудня 2009 р. та рішення Апеляційного суду м. Севастополя від 1 квітня 2010 р. в частині вирішення позовних вимог С.А. та С.Т. скасувала і передала справу в цій частині на новий розгляд до суду першої інстанції.

Згідно зі ст. 185 СК України той з батьків, з кого присуджено стягнення аліментів на дитину, а також той з батьків, до кого вимога про стягнення аліментів не була подана, зобов'язані брати участь у додаткових витратах на дитину, що викликані особливими обставинами (розвитком здібностей дитини, її хворобою, каліцтвом тощо).

Розмір участі одного з батьків у додаткових витратах на дитину в разі спору визначається за рішенням суду, з урахуванням обставин, що мають істотне значення.

Таким чином, участь у додаткових витратах на дитину є не правом, а обов'язком батька (матері) незалежно від сплати ним (нею) аліментів, і закон не передбачає можливості повного звільнення особи від участі в таких витратах, а обставини, що мають істотне значення, враховуються лише при визначенні судом розміру участі одного з батьків у додаткових витратах на дитину в разі виникнення спору

УХВАЛА

*колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України
від 8 грудня 2010 р.*

(в и т я г)

У листопаді 2008 р. П.І. звернулася до суду з позовом до П.А. про стягнення аліментів і додаткових витрат на дитину.

Позивачка зазначила, що з 9 листопада 2007 р. перебуває з відповідачем у зареєстрованому шлюбі, в якому вони мають сина, 2008 р. народження.

Спільне життя у П.І. та П.А. не склалося, у зв'язку з чим вони припинили шлюбні відносини.

Посилаючись на те, що дитина — інвалід дитинства і потребує постійного медичного догляду, спеціального харчування й перебуває на її утриманні, а відповідач матеріальної допомоги не надає, П.І. просила стягнути з П.А. на її користь аліменти в розмірі $\frac{1}{4}$ частки від усіх видів його доходу щомісяця з 1 грудня 2008 р. до досягнення дитиною повноліття; аліменти на її утримання у розмірі $\frac{1}{4}$ частки від усіх видів доходу відповідача щомісяця з 1 грудня 2008 р. до досягнення дитиною трьох років; додаткові витрати на дитину в розмірі 200 грн щомісяця з 1 грудня 2008 р.

Пізніше позивачка уточнила позовні вимоги і просила стягнути з П.А. на її користь додаткові витрати на дитину в розмірі 600 грн щомісяця з 1 грудня 2008 р.

Калінінський районний суд м. Горлівки Донецької області рішенням від 10 березня 2009 р., залишив без змін ухвалою Апеляційного суду Донецької області від 16 червня 2009 р., позовні вимоги П.І. задовольнив частково. Суд постановив стягнути з П.А. аліменти на користь позивачки на утримання малолітнього сина в розмірі $\frac{1}{4}$ частки від усіх видів доходу, але не менше ніж 30 % від прожиткового мінімуму щомісяця з 5 листопада 2008 р. до досягнення дитиною повноліття; аліменти на користь і на утримання П.І. у розмірі $\frac{1}{4}$ частки з усіх видів доходу, але не менше ніж 30 % від прожиткового мінімуму щомісяця з 5 листопада 2008 р. до досягнення дитиною трьох років. У задоволенні позовних вимог у частині стягнення додаткових витрат на утримання дитини суд відмовив.

У касаційній скарзі П.І. просила скасувати ухвалені у справі судові рішення в частині відмови в задоволенні позовних вимог про стягнення додаткових витрат на дитину, а справу в цій частині передати на новий розгляд до суду першої інстанції, посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, обговоривши наведені у скарзі доводи та перевіривши матеріали справи, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відмовляючи в задоволенні позовних вимог П.І. у частині стягнення додаткових витрат на дитину, суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, виходив із того, що позивачка не обґрунтувала потребу дитини в додаткових витратах і не надала розрахунку цих витрат.

Проте з такими висновками судів погодитися не можна.

Відповідно до ст. 213 ЦПК рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим.

Законним є рішення, яким суд, виконавши всі вимоги цивільного судочинства, вирішив справу згідно із законом.

Обґрунтованим є рішення, ухвалене на основі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Згідно зі ст. 214 ЦПК під час ухвалення рішення суд вирішує такі питання: 1) чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення, та якими доказами вони підтверджуються; 2) чи є інші фактичні дані (пропущення строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження; 3) які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин; 4) яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин; 5) чи слід позов задовольнити або в позові відмовити; 6) як розподілити між сторонами судові витрати; 7) чи є підстави допустити негайне виконання судового рішення; 8) чи є підстави для скасування заходів забезпечення позову.

Ухвалені у справі судові рішення зазначеним вимогам закону не відповідають.

Суд установив, що П.І. з 9 листопада 2007 р. перебуває з П.А. у зареєстрованому шлюбі, оскільки спільне життя не склалося, подружжя припинило шлюбні відносини.

У шлюбі вони мають сина, 2008 р. народження, який є інвалідом дитинства і потребує постійного медичного догляду та спеціального харчування, його утримує П.І., що перебуває у відпустці для догляду за дитиною до трьох років.

Відповідач добровільно допомоги на утримання дитини не надає.

Згідно зі ст. 185 СК той з батьків, з кого присуджено стягнення аліментів на дитину, а також той з батьків, до кого вимога про стягнення аліментів не була подана, зобов'язані брати участь у додаткових витратах на дитину, що викликані особливими обставинами (розвитком здібностей дитини, її хворобою, каліцтвом тощо).

Розмір участі одного з батьків у додаткових витратах на дитину в разі спору визначається за рішенням суду, з урахуванням обставин, що мають істотне значення.

Таким чином, участь у додаткових витратах на дитину є не правом, а обов'язком батька (матері) незалежно від сплати ним (нею) аліментів, і закон не передбачає можливості повного звільнення особи від участі в таких витратах, а обставини, що мають істотне значення, враховуються лише при визначенні судом розміру участі одного з батьків у додаткових витратах на дитину в разі виникнення спору.

Вирішуючи спір і відмовляючи в задоволенні позовних вимог у частині стягнення додаткових витрат на дитину, суд першої інстанції на зазначені положення закону уваги не звернув; у достатньому обсязі не визначив характеру спірних правовідносин; не взяв до уваги наданих позивачкою доказів на підтвердження її вимог про стягнення додаткових витрат на дитину та безпідставно звільнив відповідача від обов'язку участі в додаткових витратах на дитину.

Апеляційний суд на порушення вимог статей 303 та 315 ЦПК належним чином не перевірів доводів апеляційної скарги, в ухвалі не зазначив кон-

кретних обставин і фактів, що спростовують такі доводи, і залишив рішення суду першої інстанції без змін.

За таких обставин та керуючись статтями 336 та 338 ЦПК, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України касаційну скаргу П.І. задовольнила: рішення Калінінського районного суду м. Горлівки Донецької області від 10 березня 2009 р. та ухвалу Апеляційного суду Донецької області від 16 червня 2009 р. в частині стягнення додаткових витрат на дитину скасувала, справу передала на новий розгляд до суду першої інстанції.

Відповідно до ч. 1 ст. 15 Закону України «Про оренду землі» істотними умовами договору оренди землі є: об'єкт оренди (місце розташування та розмір земельної ділянки); строк дії договору оренди; орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, форм платежу, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату; умови використання та цільове призначення земельної ділянки, яка передається в оренду; умови збереження стану об'єкта оренди; умови і строки передачі земельної ділянки орендарю; умови повернення земельної ділянки орендодавцеві; існуючі обмеження (обтяження) щодо використання земельної ділянки; визначення сторони, яка несе ризик випадкового пошкодження або знищення об'єкта оренди чи його частини; відповідальність сторін; умови передачі у заставу та внесення до статутного фонду права оренди земельної ділянки.

Договір оренди земельної ділянки, який не містить необхідної інформації про об'єкт оренди як одну з істотних умов договору оренди землі, не є укладеним. Неукладений договір не породжує для сторін прав та обов'язків, на досягнення яких було спрямоване їх волевиявлення під час документального оформлення договору.

У разі передчасної передачі майна на виконання юридично ще не укладеного договору право на це майно у набувача не виникає і власник може витребувати його в порядку, встановленому гл. 83 ЦК України

РІШЕННЯ

колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України

від 8 грудня 2010 р.

(в и т я г)

У травні 2010 р. Г. звернувся до суду з позовом до приватного сільськогосподарського підприємства «Сокиринське» (далі — Підприємство) про розірвання договору оренди.

Позивач зазначив, що в березні 2007 р. уклав з відповідачем договір, за яким передав в оренду належну йому земельну ділянку площею 2,16 га. Пославшись на порушення Підприємством умов договору оренди, Г. просив про розірвання цього договору.

Пізніше позивач змінив позовні вимоги і просив витребувати від відповідача належну йому земельну ділянку як таку, якою той користується без достатньої правової підстави, адже договір через недосягнення його сторонами згоди з усіх істотних умов договору оренди землі не

є укладеним і права користування землею для відповідача не породжує.

Срібнянський районний суд Чернігівської області рішенням від 15 червня 2010 р., залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду Чернігівської області від 27 серпня 2010 р., у позові відмовив.

У касаційній скарзі Г., посилаючись на порушення судом норм матеріального і процесуального права, просив скасувати рішення суду першої інстанції та ухвалу апеляційного суду й ухвалити нове рішення, яким позов задовольнити.

Заслухавши доповідь судді Верховного Суду України, дослідивши матеріали справи та перевіривши наведені у скарзі доводи, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховно-

го Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню.

Відмовляючи в позові про повернення безпідставно набутої земельної ділянки, суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, виходив із того, що відповідач користується спірною земельною ділянкою на підставі укладеного з позивачем договору її оренди, а позивач не довів факту використання її відповідачем без достатньої правової підстави.

Однак із таким висновком погодитися не можна.

Згідно з ч. 1 ст. 638 ЦК договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Істотними умовами договору є умови про предмет договору та умови, що визначені законом як істотні.

Відповідно до ч. 1 ст. 15 Закону від 6 жовтня 1998 р. № 161-ХІV «Про оренду землі» (далі — Закон № 161-ХІV) істотними умовами договору оренди землі є: об'єкт оренди (місце розташування та розмір земельної ділянки); строк дії договору оренди; орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, форм платежу, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату; умови використання та цільове призначення земельної ділянки, яка передається в оренду; умови збереження стану об'єкта оренди; умови і строки передачі земельної ділянки орендарю; умови повернення земельної ділянки орендодавцеві; існуючі обмеження (обтяження) щодо використання земельної ділянки; визначення сторони, яка несе ризик випадкового пошкодження або знищення об'єкта оренди чи його частини; відповідальність сторін; умови передачі у заставу та внесення до статутного фонду права оренди земельної ділянки.

Невід'ємною частиною договору оренди землі на підставі ч. 4 ст. 15 Закону № 161-ХІV є план або схема земельної ділянки, яка передається в оренду; кадастровий план земельної ділянки з відображенням обмежень (обтяжень) у її використанні та встановлених земельних сервітутів; акт визначення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості); акт приймання-передачі об'єкта оренди; проект відведення земельної ділянки у разі його розроблення згідно із законом.

На порушення цієї норми Закону № 161-ХІV до підписаного сторонами документа не долучено плану або схеми земельної ділянки, яка передається в оренду, її кадастрового плану та акта визначення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості), що унеможливує її ідентифікацію, особливо з урахуванням того, що позивачу належить земельна ділянка площею 3,76 га, а предмет договору — земельна ділянка площею 2,16 га.

Разом з тим інформація про об'єкт оренди (місце розташування земельної ділянки), як зазначено вище, є однією з істотних умов договору оренди земельної ділянки.

Отже, підписаний сторонами документ не містить необхідної інформації про об'єкт оренди як одну з істотних умов договору оренди землі, тобто договір не є укладеним. Неукладений договір не породжує для сторін прав та обов'язків, на досягнення яких було спрямоване їх волевиявлення під час документального оформлення договору.

У разі передчасної передачі майна на виконання юридично ще не укладеного договору право на це майно у набувача не виникає і власник може витребувати його в порядку, встановленому гл. 83 ЦК. Про це йдеться в п. 8 постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними».

Положення ч. 2 ст. 15 Закону № 161-ХІV, відповідно до якого недосягнення сторонами згоди з усіх істотних умов договору оренди землі є підставою для визнання його недійсним, застосуванню не підлягає, оскільки суперечить змісту ч. 1 ст. 215 прийнятого пізніше ЦК, згідно з якою недійсним може бути визнано лише укладений договір.

Отже, договір оренди земельної ділянки не є укладеним, тому відповідач користується нею без достатньої правової підстави, а позивач вимагає витребування від відповідача безпідставно набутого майна.

Спирні правовідносини регулюються статтями 1212 та 1213 ЦК, відповідно до яких набувач зобов'язаний повернути потерпілому безпідставно набуте майно в натурі.

Суд на зазначене положення закону та обставини справи уваги не звернув, належної оцінки їм не дав і ухвалив помилкове рішення через неправильне застосування норм матеріального права, що за ст. 341 ЦПК є підставою для його скасування та ухвалення нового рішення про задоволення позову.

Керуючись ч. 1 ст. 638, статтями 1212 та 1213 ЦК, ст. 15 Закону № 161-ХІV, п. 5 ч. 1 ст. 336, ст. 341, ч. 2 ст. 344 ЦПК, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України касаційну скаргу Г. задовольнила: рішення Срібнянського районного суду Чернігівської області від 15 червня 2010 р. та ухвалу Апеляційного суду Чернігівської області від 27 серпня 2010 р. скасувала, постановила витребувати від Підприємства земельну ділянку площею 2,16 га та повернути її Г.

РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ *

Суд касаційної інстанції, оцінюючи обставини, що перешкоджають здійсненню процесуального права на касаційне оскарження, на які заявник посилається як на поважні, має виходити з оцінки та аналізу всіх наведених у клопотанні доводів і з того, чи мав заявник за таких обставин можливість своєчасно реалізувати право на касаційне оскарження.

Не давши оцінки тій обставині, що в судовому засіданні суд апеляційної інстанції оголосив вступну та резолютивну частини рішення, а з повним текстом ухвали сторона мала змогу ознайомитися тільки після її одержання, касаційний суд помилково визнав, що пропущений строк на касаційне оскарження поновити неможливо

ПОСТАНОВА
Іменем України

23 лютого 2010 р. колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, розглянувши в порядку письмового провадження за винятковими обставинами за скаргою Державної податкової інспекції у м. Нова Каховка Херсонської області (далі — ДПІ) справу за її позовом до відкритого акціонерного товариства «Новокаховський хлібозавод» (далі — ВАТ), товариства з обмеженою відповідальністю «Миколаїв НТС» (далі — ТОВ) про визнання недійсним правочину та стягнення коштів, **в с т а н о в и л а**:

У червні 2007 р. ДПІ звернулася до суду з позовом, в якому просила визнати недійсним укладений між відповідачами договір поставки з реалізації продуктів харчування від 15 липня 2005 р. № 56/06 (далі — договір поставки).

Господарський суд Херсонської області постановою від 9 серпня 2007 р. позов задовольнив.

Одеський апеляційний адміністративний суд постановою від 29 квітня 2009 р. скасував постанову суду першої інстанції та закриття провадження у справі в частині визнання недійсним договору поставки. Суд прийняв нову постанову, якою відмовив ДПІ у задоволенні позову в частині стягнення з ВАТ на користь держави отриманих за правочином коштів на загальну суму 2 млн 430 тис. 424 грн 97 коп. та стягнення з ТОВ на користь ВАТ суми грошових коштів, отриманих на виконання правочину.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 24 листопада 2009 р. у задоволенні заяви ДПІ про поновлення строку на касаційне оскарження відмовив, а касаційну скаргу на постанову Одеського апеляційного адміністративного суду від 29 квітня 2009 р. залишив без розгляду.

У скарзі до Верховного Суду України ДПІ, пославшись на порушення норм процесуального права, просила переглянути за винятковими обставинами і скасувати зазначену ухвалу Вищого адміністративного суду України та направити

справу до цього суду для вирішення питання про прийняття касаційної скарги.

Перевіривши за матеріалами справи наведені у скарзі доводи, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України визнала, що скарга є обґрунтованою і підлягає задоволенню з таких підстав.

Однією з основних засад судочинства, визначеною п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, установлених законом.

У ч. 2 ст. 212 КАС⁽¹⁾ передбачено, що касаційна скарга на судові рішення подається протягом одного місяця після набрання законної сили судовим рішенням суду апеляційної інстанції, крім випадків, передбачених цим Кодексом, а в разі складення постанови в повному обсязі відповідно до ст. 160 КАС⁽¹⁾ — з дня складення постанови в повному обсязі.

Суд касаційної інстанції, вирішуючи питання про поновлення строку на касаційне оскарження, встановив, що оскаржувана ухвала суду апеляційної інстанції була постановлена у присутності представників сторін, тому дійшов висновку, що їх було належним чином повідомлено про її винесення. При цьому суд касаційної інстанції не взяв до уваги, що позивач міг визначити підстави такого оскарження тільки після ознайомлення з повним текстом ухвали. Сам по собі факт участі позивача в судовому засіданні суду апеляційної інстанції не може свідчити про неповажність причин пропуску ним строку на касаційне оскарження за умови, що на порушення вимог ч. 2 ст. 167 КАС⁽¹⁾ апеляційний суд копію ухвали йому не видав, оскільки вона не була складена в повному обсязі.

29 квітня 2009 р. Одеський апеляційний адміністративний суд оголосив лише вступну та резолютивну частини рішення, а з повним текстом ухвали позивач мав змогу ознайомитися тільки

¹ Тут і далі так позначаються статті законів України, чинні на час розгляду справ, але які були змінені відповідно до Закону від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів».

* Публікується повний текст судових рішень з незначною редакційною правкою.

після її одержання (вхідний № 9844/10 від 24 липня 2009 р.). Залишивши зазначену обставину поза увагою, касаційний суд дійшов висновку про відсутність підстав для поновлення строку на касаційне оскарження. Цей висновок є помилковим, оскільки не ґрунтується на зазначених вище нормах процесуального права.

Оцінюючи обставини, що перешкождали здійсненню процесуального права на касаційне оскарження, на які заявник посилається як на поважні, суд має виходити з оцінки та аналізу всіх наведених у клопотанні доводів і з того, чи мав заявник за таких обставин можливість своєчасно реалізувати право на касаційне оскарження.

Враховуючи наведене, ухвала Вищого адміністративного суду України від 24 листопада

2009 р. не ґрунтується на вимогах процесуального закону, є незаконною і підлягає скасуванню, а справа — направленню до цього самого суду для вирішення питання про прийняття касаційної скарги.

Керуючись статтями 242, 243 КАС, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України **п о с т а н о в и л а:**

Скаргу ДПІ задовольнити.

Ухвалу Вищого адміністративного суду України від 24 листопада 2009 р. скасувати, справу направити до цього суду для вирішення питання про прийняття касаційної скарги.

Постанова є остаточною і не може бути оскаржена, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про податок на додану вартість» податкова накладна складається у момент виникнення податкових зобов'язань продавця у двох примірниках. Податкова накладна видається платником податку, який поставляє товари (послуги), на вимогу їх отримувача, та є підставою для нарахування податкового кредиту (підпункти 7.2.3, 7.2.6 п. 7.2).

Таким чином, докази, на які послалися суди на обґрунтування своїх рішень, є обов'язковими, але не вичерпними, оскільки предмет доказування у справі, що розглядається, становлять обставини, що підтверджують або спростовують реальність здійснення самої господарської операції (поставки товару), а отже, і обґрунтованість визначення податкового кредиту позивача

ПОСТАНОВА Іменем України

15 червня 2010 р. колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, розглянувши у відкритому судовому засіданні в порядку провадження за винятковими обставинами за скаргою Державної податкової інспекції у Болградському районі Одеської області (далі — ДПІ) справу за позовом закритого акціонерного товариства «Болградський виноробний завод» (далі — ЗАТ) до ДПІ про скасування податкових повідомлень-рішень, **в с т а н о в и л а:**

У червні 2006 р. ЗАТ звернулося до суду з позовом, у якому, пославшись на невідповідність вимогам чинного законодавства України, просило визнати недійсними податкові повідомлення-рішення ДПІ: від 31 травня 2006 р. № 0000512301/0 щодо визначення податкового зобов'язання з податку на додану вартість (далі — ПДВ) в сумі 4 млн 994 тис. 58 грн — 3 млн 329 тис. 372 грн за основним платежем та 1 млн 664 тис. 686 грн штрафних (фінансових) санкцій; від 7 червня 2006 р. № 0000552301/0/2 щодо визначення податкового зобов'язання з ПДВ у сумі 3 млн 804 тис. 655 грн 50 коп. — 2 млн 794 тис. 411 грн за основ-

ним платежем та 1 млн 10 тис. 244 грн 50 коп. штрафних (фінансових) санкцій.

Під час підготовчого провадження позивач уточнив вимоги і просив скасувати зазначені податкові повідомлення-рішення.

Господарський суд Одеської області постановою від 7 серпня 2006 р., залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного господарського суду від 17 листопада 2006 р., позов задовольнив.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 16 грудня 2009 р. зазначені судові рішення залишив без змін.

У скарзі до Верховного Суду України ДПІ, пославшись на наявність підстави, встановленої п. 1 ч. 1 ст. 237 КАС, просила скасувати ухвалені судові рішення й направити справу на новий судовий розгляд. На обґрунтування скарги надано копії судових рішень від 14 травня та 16 грудня 2009 р. в інших справах, у яких, на думку скаржника, касаційний суд правильно, на відміну від справи, що розглядається, застосував пункти 1.3, 1.8 ст. 1, підпункти 7.2.3, 7.2.6 п. 7.2 ст. 7 Закону від 3 квітня 1997 р. № 168/97-ВР «Про податок на додану

вартість» (далі — Закон № 168/97-ВР); ст. 2^(*), частини 4, 5 ст. 11, ст. 159 КАС.

Заслухавши представника ДПІ, перевіrivши за матеріалами справи наведені у скарзі доводи та заперечення на них, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку про наявність підстав для задоволення скарги.

Суди встановили, що 21 січня 2005 р. позивач і приватне підприємство «Проекція» (далі — ПП) уклали договір купівлі-продажу, відповідно до якого останнє зобов'язувалося поставити вугільну продукцію, а ЗАТ — прийняти продукцію й оплатити її вартість. Кількість продукції визначалася додатком до договору.

Згідно з актом перевірки ПП відвантажило ЗАТ 182 тис. 997 тонн вугілля на загальну суму 32 млн 99 тис. 166 грн, у тому числі 5 млн 349 тис. 861 грн ПДВ. У рахунок оплати за одержаний товар ЗАТ перерахувало продавцю 12 млн 430 тис. 758 грн 36 коп.

Під час здійснення перевірки позивач на підтвердження виконання умов договору надав ДПІ податкові накладні, специфікації товару, що поставлявся, акти приймання-передачі товару, накладні, рахунки-фактури.

Вирішуючи спір, суди виходили з того, що ці документи повною мірою підтверджують факт здійснення господарських операцій.

Крім того, суди зазначили, що ДПІ не встановила порушень ЗАТ щодо відображення в податкових деклараціях сум податкових зобов'язань, а порушення контрагентами позивача податкового законодавства не є підставою для висновку про порушення саме позивачем підпункту 7.4.1 п. 7.4 ст. 7 Закону № 168/97-ВР.

На думку колегії суддів, надання податковому органу належним чином оформлених документів, передбачених законодавством про податки та збори, з метою одержання податкової вигоди є підставою для її одержання, якщо податковий орган не встановив та не довів, що відомості, які містяться в цих документах, неповні, недостовірні та (або) суперечливі, є наслідком укладення нікчемних правочинів або коли відомості ґрунтуються на інших документах, недійсність даних у яких установлена судом.

Про необґрунтованість отримання податкової вигоди можуть також свідчити підтверджені доказами доводи податкового органу, зокрема про наявність таких обставин:

– неможливість реального здійснення платником податків зазначених операцій з урахуванням часу, місця знаходження майна або обсягу матеріальних ресурсів, економічно необхідних для виробництва товарів, виконання робіт або послуг, нездійснення особою, яка значиться виробником товару, підприємницької діяльності;

– відсутність необхідних умов для досягнення результатів відповідної підприємницької, економічної діяльності у зв'язку з відсутністю управлінського або технічного персоналу, основних коштів, виробничих активів, складських приміщень, транспортних засобів;

– облік для цілей оподаткування тільки тих господарських операцій, які безпосередньо пов'язані з виникненням податкової вигоди, якщо для такого виду діяльності також потрібне здійснення й облік інших господарських операцій;

– здійснення операцій з товаром, що не вироблявся або не міг бути вироблений в обсязі, зазначеному платником податків у документах обліку;

– відсутність первинних документів обліку.

Відповідно до ст. 7 Закону № 168/97-ВР податкова накладна складається у момент виникнення податкових зобов'язань продавця у двох примірниках. Податкова накладна видається платником податку, який поставляє товари (послуги), на вимогу їх отримувача, та є підставою для нарахування податкового кредиту (підпункти 7.2.3, 7.2.6 п. 7.2).

Таким чином, докази, на які послалися суди на обґрунтування своїх рішень, є обов'язковими, але не вичерпними, оскільки предмет доказування у справі, що розглядається, становлять обставини, що підтверджують або спростовують реальність здійснення самої господарської операції (поставки товару), а отже, й обґрунтованість визначення податкового кредиту позивача.

За ст. 11 КАС суд вживає передбачені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи. Суд повинен запропонувати особам, які беруть участь у справі, подати докази або з власної ініціативи витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає (частини 4, 5).

Згідно зі ст. 159 КАС судове рішення повинно бути законним і обґрунтованим. Обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин в адміністративній справі, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні (частини 1, 3).

Із матеріалів справи вбачається, що на підтвердження своїх доводів щодо неправомірності формування податкового кредиту позивачем ДПІ вказувала, що деякі накладні, виписані ПП, не містять підписів та відтисків печатки ЗАТ. Крім того, 28 червня 2005 р. ПП виписало позивачу накладну № 311 на отримання партії вугілля та податкову накладну № 311, які засвідчують відвантаження та продаж вугілля позивачу в кількості 43 тис. 197 тонн, хоча цю партію вугілля у свого контрагента воно придбало пізніше — 30 червня

2005 р., про що свідчать накладна № 817 та податкова накладна № 817, виписані останнім.

ДПП також звертала увагу суду на те, що податкову накладну від 30 квітня 2005 р. № 196 підписала інша посадова особа, а не та, прізвище якої в ній зазначено.

В акті перевірки та запереченнях на адміністративний позов ДПП вказувала, що ЗАТ не надало доказів, що придбання вугілля пов'язано з подальшим його використанням у власній господарській діяльності. Незважаючи на це, наведені вище доводи ДПП, всупереч вимогам статей 11, 159 КАС, суд не перевірів, наданим на їх підтвердження доказам правової оцінки не надав, хоча вони змушують сумніватися у висновках суду щодо неправомірності доводів ДПП.

Відповідно до ч. 2 ст. 3 Закону від 16 липня 1999 р. № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством. Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку.

Суд не звернув належної уваги й на доводи відповідача про те, що у позивача та його контрагента відсутні залізничні накладні — основний перевізний документ — та інші документи, які відповідно до Статуту залізниць України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1998 р. № 457, та Правил оформлення перевізних документів, затверджених на-

казом Міністерства транспорту України від 21 листопада 2000 р. № 644, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 24 листопада 2000 р. за № 863/5084, оформляються при перевезенні вантажів залізничним транспортом.

За змістом ст. 220 КАС суд касаційної інстанції перевіряє правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, правової оцінки обставин у справі, а отже, вимоги цієї норми передбачають обов'язок касаційного суду перевіряти повноту встановлення фактичних обставин у справі.

Оскільки суди всіх інстанцій допустили порушення норм процесуального права, то постановлені ними судові рішення підлягають скасуванню з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Керуючись статтями 241—243 КАС, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України **п о с т а н о в и л а**:

Скаргу ДПП задовольнити.

Ухвалу Вищого адміністративного суду України від 16 грудня 2009 р., ухвалу Одеського апеляційного господарського суду від 17 листопада 2006 р., постанову Господарського суду Одеської області від 7 серпня 2006 р. скасувати, справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і не може бути оскаржена, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

Оспорювані дії державний реєстратор провів у період, коли набрало законної сили рішення суду про заборону проведення реєстраційних дій, не залишивши подані документи без розгляду

ПОСТАНОВА Іменем України

22 червня 2010 р. колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, розглянувши в порядку письмового провадження за винятковими обставинами за скаргою приватного підприємства «Даско» (далі — ПП) справу за його позовом до державного реєстратора Оболонської районної у м. Києві державної адміністрації (далі — Реєстратор), третя особа — товариство з обмеженою відповідальністю «Курені» (далі — ТОВ), про визнання незаконними дій та зобов'язання вчинити дії, **в с т а н о в и л а**:

У грудні 2007 р. ПП звернулося до суду з позовом, у якому просило визнати незаконними дії Реєстратора щодо здійснення 27 грудня 2006 р. державної реєстрації змін до установчих документів

ТОВ, а також зобов'язати Реєстратора скасувати реєстрацію зазначених змін шляхом виключення запису з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, створеного відповідно до Закону від 15 травня 2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» (далі — Закон).

Підприємство посилалося на те, що 27 грудня 2006 р. реєстрація змін до установчих документів ТОВ, учасником якого є ПП, проведено з порушенням вимог статей 8, 29 Закону, що призвело до порушення його прав.

Окружний адміністративний суд м. Києва постановою від 14 лютого 2008 р., залишеною без

змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 10 квітня 2008 р., у задоволенні позову відмовив.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 18 листопада 2008 р. зазначені судові рішення залишив без змін.

У скарзі про перегляд ухвалених у справі судових рішень за винятковими обставинами ПП, посилаючись на наявність підстави, встановленої п. 1 ч. 1 ст. 237 КАС, просило Верховний Суд України скасувати всі ухвалені у справі рішення та направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції. На обґрунтування скарги ПП послалося на ухвалу Вищого адміністративного суду України від 11 листопада 2009 р., в якій, на його думку, одні й ті самі норми права, а саме статті 8, 29 Закону, застосовані інакше, ніж у справі, що розглядається.

Перевіривши за матеріалами справи наведені у скарзі доводи, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України визнала, що скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Завданням перегляду судових рішень за винятковими обставинами є забезпечення однакового застосування законодавства всіма судами загальної юрисдикції.

Відповідно до ч. 1 ст. 243 КАС Верховний Суд України задовольняє скаргу в разі виявлення не однакового застосування судом (судами) касаційної інстанції однієї й тієї самої норми права.

Відмовляючи у задоволенні адміністративного позову ПП, суд першої інстанції, з рішенням якого погодилися суди апеляційної та касаційної інстанцій, дійшов висновку, що в діях Реєстратора не було порушень Закону.

За ч. 3 ст. 8 Закону установчі документи (уставний акт, статут або засновницький договір, положення) юридичної особи повинні містити відомості, передбачені законом. Відповідальність за відповідність установчих документів законодавству несуть засновники (учасники) юридичної особи.

Згідно з ч. 3 ст. 29 Закону (в редакції, чинній на час виникнення спірних відносин), якою регулюється державна реєстрація змін до установчих документів юридичної особи, у разі внесення змін до установчих документів, які пов'язані зі зміною складу засновників (учасників) юридичної особи, крім документів, які передбачені ч. 1 цієї статті, додатково подається або копія рішення про вихід юридичної особи зі складу засновників (учасни-

ків), завірена в установленому порядку, або нотаріально посвідчена копія заяви фізичної особи про вихід зі складу засновників (учасників), або нотаріально посвідчена копія документа про перехід частки учасника у статутному капіталі товариства, або нотаріально посвідчений документ про передання права засновника (учасника) іншій особі, або рішення уповноваженого органу юридичної особи про примусове виключення засновника (учасника) зі складу засновників (учасників) юридичної особи, якщо це передбачено законом або установчими документами юридичної особи.

Оспорювані дії Реєстратора провів у період, коли набрало законної сили рішення суду про заборону проведення реєстраційних дій, не залишивши подані документи без розгляду на підставі ч. 11 ст. 29 Закону.

Крім того, на думку колегії суддів, помилковим є висновок суду першої інстанції про те, що прийняття в члени ТОВ нового учасника — товариства з обмеженою відповідальністю «Найкращий дім» — з наступним зменшенням частки ПП у статутному капіталі ТОВ з 50 % до 19 %, не потребувало від Реєстратора виконання вимог ч. 3 ст. 29 Закону, оскільки грошова сума частки ПП не змінилась.

Саме так зазначені норми права суд касаційної інстанції застосував у своїй ухвалі від 11 листопада 2009 р. в аналогічній справі, а колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України погодила із цією правовою позицією.

За таких обставин колегія суддів визнала, що скарга підлягає задоволенню, а постановлені у справі рішення — скасуванню як незаконні на підставі ст. 243 КАС з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Керуючись статтями 241—243 КАС, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України **постановила**:

Скаргу ПП задовольнити.

Ухвалу Вищого адміністративного суду України від 18 листопада 2008 р., ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 10 квітня 2008 р. та постанову Окружного адміністративного суду м. Києва від 14 лютого 2008 р. скасувати, а справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і не може бути оскаржена, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

РІШЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

За ч. 1 ст. 124 ЗК України передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється на підставі рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування шляхом укладення договору оренди земельної ділянки.

У п. 34 ч. 1 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено, що питання регулювання земельних відносин вирішуються виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради.

Залишаючи без змін постанову апеляційного суду про скасування рішення суду першої інстанції та задоволення позову про визнання права на оренду земельної ділянки комунальної власності за договором оренди після закінчення його строку без наявності рішення органу місцевого самоврядування про поновлення такого договору оренди, касаційний суд допустив різне застосування одного й того ж положення закону в аналогічних справах

ПОСТАНОВА

*Судової палати у господарських справах Верховного Суду України
від 23 березня 2010 р.
(в и т я г)*

У березні 2009 р. суб'єкт підприємницької діяльності—фізична особа Н. звернулася до Господарського суду АР Крим з позовною заявою до Євпаторійської міської ради (далі — Міськрада) про визнання права на оренду земельної ділянки на підставі укладеного між позивачем та відповідачем договору оренди земельної ділянки площею 40 м², розташованої у сквері в районі трамвайної зупинки в м. Євпаторії АР Крим, від 2 березня 2001 р. (далі — договір оренди) та зобов'язання поновити цей договір оренди на тих самих умовах і на той самий строк у зв'язку з продовженням користування земельною ділянкою та відсутністю заперечення з боку орендодавця протягом одного місяця після закінчення строку спірного договору оренди.

Господарський суд АР Крим рішенням від 14 квітня 2009 р. у задоволенні позову відмовив.

Севастопольський апеляційний господарський суд постановою від 30 червня 2009 р., яку залишив без змін Вищий господарський суд України постановою від 13 жовтня 2009 р., зазначене рішення скасував, позов задовольнив частково, визнав за позивачем право на оренду земельної ділянки, переданої Н. на підставі договору оренди на той самий строк і на тих самих умовах.

У касаційній скарзі Міськрада просила скасувати зазначену постанову Вищого господарського суду України з мотивів її невідповідності положенням Конституції України, виявлення різного застосування Вищим господарським судом України одного й того самого положення закону в аналогічних справах.

Верховний Суд України ухвалою від 25 лютого 2010 р. порушив провадження з перегляду по-

станови Вищого господарського суду України від 13 жовтня 2009 р.

Заслухавши суддю-доповідача, дослідивши наведені у касаційній скарзі доводи, перевіrivши матеріали справи і прийняті в ній судові рішення, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України визнала, що скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Як убачається з матеріалів справи, сторони уклали договір оренди, за умовами якого орендодавець передав, а орендар прийняв у строкове платне користування земельну ділянку (для розміщення більярдних столів) терміном на п'ять років.

Відповідно до п. 2.2 договору оренди строк його дії розпочинається з дати реєстрації — з 2 березня 2001 р. — та закінчується 2 березня 2006 р.

Листом від 14 грудня 2005 р. позивач звернувся до відповідача з клопотанням про продовження терміну дії договору оренди на десять років.

Міськрада рішенням від 31 травня 2006 р. № 5-2/258 розглянула клопотання позивача та поновила спірний договір оренди на шість місяців.

Господарський суд АР Крим рішенням від 10 червня 2008 р. зазначене рішення Міськради визнав протиправним і скасував.

Предметом цього судового розгляду є вимоги орендаря про визнання права на оренду земельної ділянки комунальної власності та зобов'язання органу місцевого самоврядування поновити договір оренди на тих самих умовах і на той самий строк у зв'язку з продовженням користування земельною ділянкою та відсутністю заперечення з боку орендодавця протягом одного місяця після закінчення строку договору оренди.

Залишаючи без змін постанову апеляційної інстанції про скасування судового рішення першої інстанції, яким відмовлено в задоволенні позову про визнання права оренди земельної ділянки та зобов'язання поновити договір оренди на той самий строк і на тих самих умовах, та задоволення цього позову, касаційний суд виходив із того, що при поновленні договору оренди після закінчення строку його дії не обов'язково ухвалювати на сесії відповідної ради рішення про поновлення (продлонгацію) зазначеного договору за вимогами ч. 3 ст. 33 Закону від 6 жовтня 1998 р. № 161-ХІV «Про оренду землі» (далі — Закон № 161-ХІV), якою регулюється порядок і підстави поновлення договору оренди земельної ділянки.

Проте із цим висновком касаційного суду погодитися не можна з таких підстав.

Відповідно до ч. 1 ст. 33 Закону № 161-ХІV після закінчення строку, на який було укладено договір оренди землі, орендар, який належно виконував обов'язки відповідно до умов договору, має за інших рівних умов переважне право на поновлення договору.

Згідно з п. в) ст. 12 ЗК до повноважень сільських, селищних, міських рад у галузі земельних відносин на території сіл, селищ, міст належить, зокрема, надання земельних ділянок у користування із земель комунальної власності відповідно до цього Кодексу.

За ч. 1 ст. 124 ЗК передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється на підставі рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування шляхом укладення договору оренди земельної ділянки.

У п. 34 ч. 1 ст. 26 Закону від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено, що питання регулювання земельних відносин вирішуються виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради.

Таким чином, враховуючи, що чинним законодавством не передбачено автоматичного поновлення договорів оренди землі державної та комунальної власності, реалізація переважного права на поновлення договору оренди земельної ділянки в разі відсутності заперечень з боку сторін можливе лише за наявності відповідного рішення органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування.

Водночас Вищий господарський суд України, залишаючи без змін постанову апеляційного господарського суду, якою скасовано законне й обґрунтоване рішення суду першої інстанції, та вказуючи на наявність підстав для поновлення договору оренди земельної ділянки комунальної власності згідно з ч. 3 ст. 33 Закону № 161-ХІV і на незастосування до спірних відносин статей 12, 124 ЗК, допустив різне застосування цих норм матеріального права у справі, що розглядається, стосовно до застосування зазначених норм закону в аналогічній спра-

ві № 12/100/09 за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Південь ІнвестБуд» до Миколаївської міської ради про визнання поновленим договору оренди земельної ділянки комунальної власності, в якій касаційний суд погодився з висновком господарських судів обох інстанцій про відсутність правових підстав для поновлення такого договору оренди після закінчення його строку без наявності відповідного рішення органу місцевого самоврядування.

Отже, залишаючи без змін постанову апеляційного суду про скасування рішення суду першої інстанції та задоволення позову про визнання права на оренду земельної ділянки комунальної власності за договором оренди після закінчення його строку без наявності рішення органу місцевого самоврядування про поновлення цього договору, касаційний суд допустив різне застосування одного й того самого положення закону в аналогічних справах.

За таких обставин оскаржена постановою касаційного суду та залишена нею без змін постановою апеляційного господарського суду підлягають скасуванню.

Разом з тим рішення суду першої інстанції про відмову в позові про визнання права на оренду земельної ділянки комунальної власності за договором оренди після закінчення його строку у зв'язку з відсутністю рішення органу місцевого самоврядування про поновлення цього договору ґрунтується на матеріалах справи та вимогах закону.

Виходячи з положень статей 6, 8 Конституції України, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України не визнала за необхідне направляти справу на новий розгляд до суду першої інстанції, оскільки це суперечило б положенням ст. 125 Основного Закону, статей 2, 39 Закону від 7 лютого 2002 р. № 3018-ІІІ «Про судоустрій України»^(*) щодо визначення статусу Верховного Суду України та його завдання забезпечити законність у здійсненні правосуддя і викликало б конституційно недопустиму необхідність скасування законного рішення місцевого господарського суду. У зв'язку з цим наведений у ст. 111¹⁸ ГПК^(*) перелік наслідків розгляду касаційної скарги на постанову Вищого господарського суду України не є процесуальною перешкодою для залишення в силі Судовою палатою у господарських справах Верховного Суду України рішення Господарського суду АР Крим від 14 квітня 2009 р.

Керуючись статтями 111¹⁷—111²⁰ ГПК^(*), Судова палата у господарських справах Верховного Суду України касаційну скаргу Міськради задовольнила: постанови Вищого господарського суду України від 13 жовтня 2009 р. і Севастопольського апеляційного господарського суду від 30 червня 2009 р. скасувала, а рішення Господарського суду АР Крим від 14 квітня 2009 р. залишила без змін.

Заходи щодо забезпечення позову мають застосовуватися відповідно до їх мети, з урахуванням безпосереднього зв'язку між предметом позову та заявою про забезпечення позову

ПОСТАНОВА

Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 23 березня 2010 р.

(в и т я з)

У серпні 2009 р. товариство з обмеженою відповідальністю «Прикарпатська фінансова компанія» (далі — Компанія) заявило позов до акціонерно-комерційного банку соціального розвитку «Укрсоцбанк» в особі Івано-Франківської філії (далі — Банк, філія Банку відповідно), треті особи — товариство з обмеженою відповідальністю «Квадрат-Площа Слави» (далі — ТОВ-1), товариство з обмеженою відповідальністю «Квадрат-Дружби Народів» (далі — ТОВ-2), товариство з обмеженою відповідальністю «Квадрат-Шулявка» (далі — ТОВ-3), про визнання недійсним договору про надання мультивалютної невідновлюваної кредитної лінії від 15 березня 2007 р. № 1-340/2 (далі — кредитний договір), укладеного з відповідачем.

На обґрунтування позовних вимог позивач вказав, що пункти 1.1.1, 1.1.2, 2.4, 2.5, які є істотними умовами спірного договору, не відповідають вимогам ст. 198 ГК, ст. 533 ЦК, оскільки сторони є резидентами і не мають права встановлювати у відносинах між собою грошові зобов'язання в іноземній валюті.

Одночасно позивач подав заяву про забезпечення позову шляхом заборони відповідачеві чи будь-яким іншим особам вчиняти дії, спрямовані на реалізацію заставленого майна, та шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого напису нотаріуса.

На обґрунтування заяви позивач зазначив, що 16 березня 2007 р. були укладені іпотечні договори, за якими ТОВ-1, ТОВ-2 і ТОВ-3 виступили майновими поручителями позивача. В іпотеку були передані нежитлові приміщення.

Позивач також указав, що у випадку визнання судом кредитного договору недійсним зобов'язання за іпотечними договорами припиняться, і просив забезпечити позов, заборонивши відповідачеві чи будь-яким іншим особам вчиняти дії, спрямовані на реалізацію заставленого майна, та зупинити стягнення на підставі виконавчих написів нотаріуса.

Господарський суд Івано-Франківської області ухвалою від 7 серпня 2009 р. позовну заяву Компанії прийняв до розгляду, порушив провадження у справі та вжив заходів щодо забезпечення позову (абз. 7 п. 3 ухвали), а саме: заборонив філії Банку чи будь-яким іншим особам, зокрема органам Державної виконавчої служби, вчиняти будь-які дії (у тому

числі проводити публічні торги з метою реалізації предмета застави, проведення оцінки заставленого майна), спрямовані на звернення стягнення на предмет застави або/та реалізацію предмета застави за іпотечними договорами (з майновим поручителем), укладеними:

– між Банком і ТОВ-1, що посвідчений приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу Г., за реєстровим № 781 (іпотечний договір № 1), згідно з яким ТОВ-1 передало Банку в іпотеку нежитлові приміщення — торговельно-виставковий комплекс загальною площею 2 тис. 705 м² на пл. Слави у м. Києві;

– між Банком і ТОВ-3, що посвідчений приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу Г., за реєстровим № 778 (іпотечний договір № 2), згідно з яким ТОВ-3 передало Банку в іпотеку нежитлові приміщення — торговельно-виставковий комплекс загальною площею 888,8 м² на вул. Довженка у м. Києві;

– між Банком і ТОВ-2, що посвідчений приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу Г., за реєстровим № 779 (іпотечний договір № 3), згідно з яким ТОВ-2 передало Банку в іпотеку нежитлові приміщення — торговельно-виставковий комплекс, загальною площею 4 тис. 828,7 м² на бульварі Дружби Народів у м. Києві;

– на підставі виконавчого напису приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу К. від 22 травня 2009 р., зареєстрованого в реєстрі за № 1974, зупинено стягнення на нежитлові приміщення, які належать на праві власності ТОВ-1;

– на підставі виконавчого напису приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу К. від 22 травня 2009 р., зареєстрованого в реєстрі за № 1975, зупинено стягнення на нежитлові приміщення, що належать на праві власності ТОВ-2;

– на підставі виконавчого напису приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу К. від 22 травня 2009 р., зареєстрованого в реєстрі за № 1973, зупинено стягнення на нежитлові приміщення, які належать на праві власності ТОВ-3.

Вищий господарський суд України постановою від 16 грудня 2009 р. залишив без змін постанову Львівського апеляційного господарсько-

го суду від 12 жовтня 2009 р., якою відмовлено у задоволенні апеляційної скарги на ухвалу Господарського суду Івано-Франківської області від 7 серпня 2009 р. в частині вжиття заходів щодо забезпечення позову.

В основу постанови касаційного суду покладено висновок про обґрунтованість і законність вжитих господарським судом заходів щодо забезпечення позову.

У касаційній скарзі Банк просив скасувати зазначену постанову Вищого господарського суду України з мотивів різного застосування ним одного й того ж положення закону в аналогічних справах, неправильного застосування норм матеріального і процесуального права.

Верховний Суд України ухвалою від 25 лютого 2010 р. порушив провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 16 грудня 2009 р.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін та третіх осіб, дослідивши наведені у касаційній скарзі доводи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України дійшла висновку, що скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Вищий господарський суд України, залишаючи без змін прийняті судові рішення, погодився з висновком господарського суду першої інстанції про те, що невжиття заходів щодо забезпечення позову може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду.

Проте з таким висновком погодитися не можна.

Господарський суд Івано-Франківської області ухвалою від 7 серпня 2009 р. позовну заяву Компанії прийняв до розгляду, порушив провадження у справі та вжив заходів щодо забезпечення позову, зокрема, зупинив стягнення на підставі виконавчих написів приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу К. від 22 травня 2009 р., зареєстрованих в реєстрі за №№ 1973, 1974, 1975, за якими запропоновано звернути стягнення на заставлене майно — нежитлові приміщення ТОВ-1, ТОВ-2, ТОВ-3, які виступили майновими поручителями позивача й уклали з відповідачем договори іпотеки від 16 березня 2007 р. на забезпечення виконання позивачем зобов'язань за кредитним договором.

Проте предметом позову у справі, що розглядається, є вимоги про визнання недійсним кредитного договору.

Отже, господарський суд, зупиняючи стягнення на підставі виконавчих написів нотаріуса, за якими запропоновано звернути стягнення на заставлене майно, вийшов за межі позовних вимог та вжив заходів, які не пов'язані з суб'єктивними правами позивача на предмет спору, оскільки предметом позову є вимоги про визнання недійсним кредитного договору, а не іпотечних договорів, укладених то-

вариствами на забезпечення виконання позивачем зобов'язань за цим кредитним договором.

У ст. 66 ГПК передбачено, що господарський суд за заявою сторони, прокурора чи його заступника, який подав позов, або зі своєї ініціативи має право вжити заходів до забезпечення позову. Забезпечення позову допускається на будь-якій стадії провадження у справі, якщо невжиття таких заходів може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду.

Отже, вирішуючи питання про забезпечення позову, господарський суд має оцінювати обґрунтованість доводів заявника щодо необхідності вжиття відповідних заходів з урахуванням наявності зв'язку між конкретним заходом щодо забезпечення позову і змістом позовних вимог та обставинами, на яких вони ґрунтуються, і доказами, які наведені на їх підтвердження, та положеннями законодавства, якими позивач обґрунтовує свої права, подаючи позов.

Проте касаційний суд, вказуючи на обґрунтованість вжитих заходів щодо забезпечення позову, не звернув увагу, що ухвала господарського суду в частині забезпечення позову виходить за межі змісту позовних вимог, а вжиті заходи не пов'язані з суб'єктивними правами позивача на предмет спору і не відповідають законодавству, на підставі якого подано позов.

Крім того, Вищий господарський суд України, залишаючи без змін постанову Львівського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2009 р. та вказуючи, що ухвала господарського суду в частині вжиття заходів до забезпечення позову прийнята відповідно до ст. 66 ГПК, допустив різне застосування зазначеної статті у цій справі щодо застосування наведеної норми закону в аналогічній справі за позовом сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Еліта» до Житомирської обласної ради, регіонального відділення Фонду державного майна України у Житомирській області, відкритого акціонерного товариства «Житомирмолоко», закритого акціонерного товариства «Житомирмолокопродукт», товариства з обмеженою відповідальністю «Спільне підприємство «Західна нафтова група», товариства з обмеженою відповідальністю «Думкамреєстр», третя особа — товариство з обмеженою відповідальністю «Енсті-Трансфер», про визнання недійсними рішень, у якій вказав, що господарський суд неправильно застосував ст. 66 ГПК, оскільки дії, вчиняні які заборонив господарський суд, не є предметом позову.

Одночасно оскаржена постановою касаційного суду не відповідає постанові Верховного Суду України від 23 січня 2007 р. у справі за позовом відкритого акціонерного товариства «Луганськмлин» до приватного підприємства «Аптечний

склад № 2» про зобов'язання вчинити дії, в якій вилучено правову позицію про те, що заходи щодо забезпечення позову обов'язково повинні застосовуватися відповідно до їх мети, з урахуванням безпосереднього зв'язку між предметом позову та заявою про забезпечення позову.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 111¹⁷—111¹⁹ (°) ГПК, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України касацій-

ну скаргу Банку задовольнила: постанови Вищого господарського суду України від 16 грудня 2009 р. та Львівського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2009 р. й ухвалу Господарського суду Івано-Франківської області від 7 серпня 2009 р. в частині вжитих заходів щодо забезпечення позову (абз. 7 п. 3) скасувала, а справу направила на розгляд до господарського суду першої інстанції.

РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

Відповідно до вимог ст. 377 КПК України в ухвалі апеляційного суду мають бути зазначені докладні мотиви постановленого рішення, усі доводи апеляції мають бути проаналізовані та жоден із них не повинен залишатися без відповіді. У разі залишення апеляції без задоволення в ухвалі мають бути вказані підстави, через які апеляцію визнано необґрунтованою.

Порушення апеляційним судом зазначених вимог закону потягло скасування ухвали

УХВАЛА

*колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України
від 2 вересня 2010 р.*

(в и т я г)

Ленінський районний суд м. Вінниці вироком від 4 листопада 2009 р. засудив Т. до покарання у виді позбавлення волі: за ч. 3 ст. 212 КК — строком на п'ять років шість місяців із позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих обов'язків, строком на два роки, з конфіскацією всього особисто належного їй майна; за ч. 2 ст. 366 КК — строком на три роки з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих обов'язків, строком на один рік, а на підставі ст. 70 КК за сукупністю злочинів їй остаточно визначено покарання — п'ять років шість місяців позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих обов'язків, строком на два роки, з конфіскацією всього особисто належного їй майна.

Т. визнано винною та засуджено за те, що вона, обіймаючи з 7 березня 1991 р. посаду головного бухгалтера ВАТ і як посадова особа, відповідальна за організацію бухгалтерського та податкового обліку на підприємстві, за повноту і своєчасність нарахування та сплати податків до державного бюджету, умисно, з метою ухилення від сплати податків, достовірно знаючи про порядок нарахування та строки сплати податку на прибуток, а також те, що ВАТ є платником цього податку, ухилилась від їх сплати з метою поліпшення фінансового стану підприємства за рахунок несплати зазначеного

податку в період з 2003 по I півріччя 2005 р. шляхом заниження валових доходів підприємства від непогашеної заборгованості ВАТ перед ДП та ДК на загальну суму 47 млн 118 тис. 576 грн. Ця сума утворилася внаслідок неповної оплати вартості отриманого природного газу та послуг із транспортування природного газу, що визнали у своїх рішеннях Господарський суд Вінницької області та Житомирський апеляційний господарський суд. Т. підробила та подала до податкових органів документи, пов'язані з обчисленням та сплатою податків, а це призвело до несплати ВАТ податку на прибуток за 2003 р. — у сумі 19 тис. 727 грн, за 2004 р. — у сумі 7 млн 40 тис. 121 грн, за I півріччя 2005 р. — у сумі 4 млн 661 тис. 116 грн, а всього податку на прибуток підприємства — на загальну суму 11 млн 720 тис. 965 грн, що є особливо великим розміром.

Апеляційний суд Вінницької області ухвалою від 4 березня 2010 р. вирок частково змінив: постановив стягнути з Т. на користь Київського НДІ судових експертиз Міністерства юстиції України судові витрати за проведення експертиз на суму 23 тис. 68 грн. У решті вирок суду залишено без змін.

У касаційних скаргах засуджена Т., посиляючись на неповноту та односторонність досудового та судового слідства, невідповідність висновків суду фактичним обставинам справи, порушення норм кримінально-процесуального закону, порушила

питання про скасування постановлених щодо неї судових рішень і закриття справи за відсутністю в її діях складу злочинів. Вона стверджувала, що до інкримінованих злочинів непричетна; захисник, посилаючись на порушення кримінально-процесуального закону, невідповідність висновків суду фактичним обставинам справи, просив постановлені судові рішення щодо Т. скасувати, а справу закрити за відсутністю в її діях складу злочинів. Він стверджував, що Т. не є суб'єктом інкримінованих їй злочинів, а зібрані у справі докази не підтверджують її вини.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи, зазначені у касаційних скаргах, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що вони підлягають частковому задоволенню з таких підстав.

Відповідно до вимог статей 362 і 365 КПК суд апеляційної інстанції зобов'язаний перевірити всі доводи апеляції, в тому числі, за необхідності, і шляхом проведення судового слідства.

Згідно з ч. 2 ст. 377 КПК при залишенні апеляції без задоволення в ухвалі апеляційного суду мають бути зазначені підстави, через які апеляцію визнано необґрунтованою. Тобто в ухвалі слід проаналізувати всі доводи, зазначені в апеляції, та зіставити їх з наявними у справі доказами, дати на кожен із них вичерпну відповідь.

Як убачається з ухвали суду апеляційної інстанції, ці вимоги закону належним чином не виконані.

Апеляційний суд, розглядаючи справу за апеляційними скаргами засудженої та її захисника, залишив їх без задоволення, погодившись із юридичною кваліфікацією місцевим судом дій Т. за ч. 3 ст. 212 та ч. 2 ст. 366 КК.

З матеріалів справи вбачається, що Т. не визнала себе винною у вчиненні умисних злочинів, за

які її засуджено, та послідовно стверджувала, що їй не було відомо про наявність рішень господарського суду і що особисто вона неправдивих даних до декларації не вносила і в податкову інспекцію не подавала, а також не давала таких вказівок своїм підлеглим.

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 64 КПК вина обвинуваченого у вчиненні злочину належить до обставин, які підлягають доказуванню.

Проте апеляційний суд не проаналізував наявність у діях Т. всіх ознак складів злочинів, за які вона засуджена, і не звернув уваги на те, що згідно зі статтею 212 КК передбачено кримінальну відповідальність не за сам факт несплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, а за умисне ухилення від їх сплати, не навів в ухвалі переконливих доказів, які б підтверджували умисність дій Т., та не визначив, чи мало місце в її діях ухилення від сплати податків, чи несвоечасна їх сплата за відсутності умислу на несплату.

Отже, залишаючи апеляції засудженої та її захисника без задоволення, апеляційний суд в ухвалі не навів переконливих мотивів для спростування викладених в апеляціях доводів, належним чином не перевірів і не зазначив підстави, через які він визнав апеляції необґрунтованими, а лише перерахував докази, зазначені у вирокі, не проаналізувавши і не порівнявши їх із наявними у справі.

Таким чином, при розгляді та вирішенні справи в апеляційному порядку суд істотно порушив вимоги кримінально-процесуального закону.

У зв'язку з цим колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України ухвалила скасувати ухвалу Апеляційного суду Вінницької області від 4 березня 2010 р. щодо Т., а справу направити на новий апеляційний розгляд у той же суд.

За змістом статей 257, 362 КПК України та відповідно до роз'яснень, що містяться у постанові Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 1 «Про практику постановлення судами вироків (постанов) при розгляді кримінальних справ в апеляційному порядку», виходячи з принципу безпосередності дослідження доказів, апеляційний суд не вправі дати їм іншу оцінку, ніж ту, яку дав суд першої інстанції, якщо їх не було досліджено під час апеляційного розгляду справи

УХВАЛА

*колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України
від 9 вересня 2010 р.*

(в и т я г)

Іллічівський міський суд Одеської області вирокіом від 19 листопада 2009 р. засудив: Б.В. — за

ч. 2 ст. 296 КК на два роки позбавлення волі, а на підставі ст. 75 КК звільнив його від відбування по-

карання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю один рік; Б.І. — за ч. 2 ст. 296 КК на два роки позбавлення волі.

На підставі ст. 71 КК за сукупністю вироків до покарання, призначеного за цим вироком, частково приєднано невідбуту частину покарання за попереднім вироком від 18 березня 1996 р. та остаточно призначено Б.І. покарання — два роки п'ять місяців позбавлення волі.

Апеляційний суд Одеської області ухвалою від 16 березня 2010 р. вирок місцевого суду щодо Б.В. та Б.І. скасував, а справу закрити на підставі п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК за відсутністю в їх діях складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 296 КК.

Б.В. та Б.І. обвинувачувалися у тому, що вони 9 травня 2009 р., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, у травмпункті лікарні, умисно, з хуліганських мотивів, грубо порушили громадський порядок, виявляючи явну неповагу до суспільства, безпідставно вчинили бійку між собою, зірвавши роботу травмпункту, внаслідок чого деякий час громадянам не надавалася невідкладна медична допомога.

Прокурори у своїх поданнях зазначали, що висновок апеляційного суду про відсутність у діях Б.В. та Б.І. складу передбаченого ч. 2 ст. 296 КК злочину не ґрунтується на законі, оскільки в матеріалах справи міститься достатньо доказів про вчинення цими особами саме хуліганських дій.

До того ж у поданнях ідеться про те, що висновку про невинуватість Б.В. та Б.І. апеляційний суд дійшов без проведення судового слідства, давши зібраним у справі та дослідженим у судовому засіданні доказам, зокрема показанням підсудних, іншу оцінку, ніж та, яку їм дав суд першої інстанції, порушивши принцип безпосередності дослідження доказів.

У поданнях прокурорів порушувалося питання про скасування ухвали апеляційного суду щодо Б.В. та Б.І. і направлення справи на новий апеляційний розгляд.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи, зазначені у касаційних поданнях, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що подання підлягають задоволенню з таких підстав.

Скасовуючи вирок суду першої інстанції щодо Б.В. і Б.І. та закриваючи справу щодо них, апеляційний суд виходив із того, що між зазначеними особами виник конфлікт на ґрунті неприязних стосунків, їхні дії були швидкоплинними, за відсутності сторонніх громадян, не супроводжувалися особливою зухвалістю і винятковим цинізмом та не завадили нормальній роботі лікарні.

Проте такий висновок не ґрунтується на матеріалах справи.

Як убачається з протоколу судового засідання суду першої інстанції, обидва підсудні повністю визнали себе винними у вчиненні пред'явленого обвинувачення, зазначили, що фактичні обставини справи вони не оспорюють і просять не досліджувати докази щодо цих обставин.

Оскільки ніхто з учасників судового розгляду проти цього не заперечував, суд відповідно до вимог ст. 299 КПК постановив не досліджувати докази щодо фактичних обставин справи, обмежившись допитом підсудних.

Проте апеляційний суд, порушивши вимоги статей 257 та 362 КПК, не провівши судового слідства, дав фактичним даним, що містяться в показаннях Б.В. та Б.І., іншу оцінку, ніж та, яку їм дав суд першої інстанції, та, не дослідивши будь-яких інших доказів на підтвердження винуватості зазначених осіб у вчиненні передбаченого ч. 2 ст. 296 КК злочину, спростував висновки місцевого суду.

Крім того, апеляційний суд, дійшовши висновку про невинуватість Б.В. та Б.І., не врахував, що згідно зі ст. 296 КК дії, викликані особистими неприязними стосунками, що супроводжувалися завданням побоїв, які поєднані з очевидним для винного грубим порушенням громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства та супроводжувалися особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, мають кваліфікуватись як хуліганство.

Висновки апеляційного суду про те, що бійка між Б.В. та Б.І. сталася за відсутності сторонніх осіб і не завадила роботі лікарні, кабінет травмпункту не може бути місцем передбаченого ст. 296 КК злочину, а інкриміновані дії не супроводжувалися особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, не ґрунтуються на законі та матеріалах справи.

У справі містяться докази того, що бійка між Б.В. та Б.І. відбулася за присутності медичних працівників, супроводжувалася брутальною лайкою та небажанням її припинити, не зважаючи на зауваження медиків. Крім того, хворі, які чекали в коридорі, через бійку не змогли отримати своєчасну медичну допомогу, а вгамували Б.В. та Б.І. лише працівники міліції, які прибули на виклик чергового лікаря та реєстратора.

Однак усі ці докази апеляційний суд залишив поза увагою.

За таких обставин колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України ухвалила скасувати ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 16 березня 2010 р. щодо Б.І. та Б.В., а справу направити на новий апеляційний розгляд.

Відповідно до вимог статей 10, 11 Конвенції про передачу засуджених осіб від 21 березня 1983 р. у разі виконання вироку держава виконання вироку дотримується характеру й тривалості покарання, призначеного державою винесення вироку, а у випадку заміни вироку застосовуються процедури, передбачені законодавством держави виконання вироку, і компетентний орган повинен врахувати зроблені щодо фактів висновки, які ясно викладені або припускаються у рішенні, ухваленому державою винесення вироку

УХВАЛА

колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України
від 7 вересня 2010 р.
(в и т я г)

Суд Ленінського району м. Бреста Республіки Білорусь вироком від 17 січня 2006 р. засудив Ш.: за ч. 2 ст. 205 КК Республіки Білорусь на два роки позбавлення волі; за ч. 2 ст. 206 цього ж Кодексу на чотири роки позбавлення волі; за ч. 2 ст. 207 КК Республіки Білорусь на вісім років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, а за сукупністю вчинених злочинів на підставі ч. 3 та 6 ст. 72 КК Республіки Білорусь шляхом часткового складання покарань — на дев'ять років позбавлення волі з конфіскацією всього майна з відбуванням покарання у виправній колонії посиленого режиму.

Постановою т.в.о. начальника виправної колонії № 2 управління Департаменту виконання покарань Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь по Могильовській області від 9 жовтня 2009 р. на підставі ч. 1 ст. 10 Закону Республіки Білорусь від 5 травня 2009 р. № 11-3 «Про амністію з нагоди 65-річчя визволення Білорусі від німецько-фашистських загарбників» Ш. скорочено строк відбування покарання на один рік.

Як убачається із вироку суду, 11 лютого 2005 р. приблизно о 21-ій год. Ш., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, у квартирі в м. Бресті, із застосуванням насильства, яке не є небезпечним для життя та здоров'я потерпілих С.В., М., Б., заволодів їхнім майном, а саме: каблучками, які належали потерпілим С.В. та Б., вартістю відповідно 3 тис. та 2 тис. рублів Національного банку Республіки Білорусь.

10 серпня 2005 р. о 23-ій год. 10 хв. Ш., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, у групі осіб із С.С. та П., у будинку в м. Бресті, із погрозою застосування насильства, що є небезпечним для життя та здоров'я, вимагали від К. видачі їм 1 тис. доларів США. Переслідуючи умисел на заволодіння майном потерпілого, Ш. та П. завдали потерпілому К. не менше семи ударів руками та ногами і два удари ножем, спричинивши тілесні ушкодження у вигляді двох різаних ран лівого передпліччя, саден в області черевної порожнини, які за ступенем тяжкості віднесені до категорії легких тілесних ушкоджень, що спричинили короткочасний розлад здоров'я.

Крім того, 11 серпня 2005 р. приблизно о 7-ій год. Ш. повторно., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, в будинку в м. Бресті у групі осіб із С.С. та П. таємно викрали майно потерпілого К., а саме: DVD-програвач із пультом дистанційного керування загальною вартістю 220 тис. рублів Національного банку Республіки Білорусь, 92 диски з фільмами на загальну суму 1 млн. 116 тис. рублів, 7 музичних дисків на загальну суму 35 тис. рублів, ключі на загальну суму 6 тис. рублів, а всього викрали майна на загальну суму 1 млн 377 тис. рублів.

Суд апеляційної інстанції, приводячи вирок суду Республіки Білорусь щодо засудженого Ш. у відповідність із КК України зазначив, що кваліфікація дій Ш.: за ч. 2 ст. 205 КК Республіки Білорусь відповідає ч. 2 ст. 185 КК України, як крадіжка, вчинена групою осіб, повторно; за ч. 2 ст. 206 КК Республіки Білорусь відповідає ч. 2 ст. 186 КК України, як грабіж, поєднаний із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя та здоров'я потерпілих, вчинений групою осіб; за ч. 2 ст. 207 КК Республіки Білорусь відповідає ч. 2 ст. 187 КК України, як розбій, поєднаний із застосуванням насильства, що є небезпечним для життя та здоров'я потерпілого, вчинений групою осіб, повторно.

Відповідно до кваліфікації дій Ш. за КК України суд постановив вважати Ш. засудженим за ч. 2 ст. 185 КК України на два роки позбавлення волі, за ч. 2 ст. 186 цього Кодексу на чотири роки позбавлення волі, за ч. 2 ст. 187 КК України на вісім років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, а остаточно до позбавлення волі строком на сім років з конфіскацією всього майна.

У касаційному поданні прокурор, який брав участь у розгляді справи судом апеляційної інстанції, порушив питання про скасування постанови щодо Ш. із направленням її на новий судовий розгляд, посилаючись на неправильне застосування кримінального закону — невідповідність покарання, яке визначено за КК України, покаранню, призначеному судом Республіки Білорусь, через його м'якість, а також не приведення вироку за сукупністю злочинів до остаточної

міри покарання на підставі ст. 70 КК України, яка відповідає ст. 72 КК Республіки Білорусь.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи, наведені у касаційному поданні, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційне подання підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до вимог статей 10,11 Конвенції про передачу засуджених осіб від 21 березня 1983 р. (далі — Конвенція), у разі продовження виконання вироку держава виконання вироку дотримується характеру й тривалості покарання, призначеного державою винесення вироку, а у випадку заміни вироку застосовуються процедури, передбачені законодавством держави виконання вироку, і компетентний орган повинен врахувати зроблені щодо фактів висновки, які ясно викладені або припускаються в рішенні, ухваленому державою винесення вироку.

У цій справі зазначених вимог закону суд не додержав.

Відповідно до вироку суду Республіки Білорусь Ш. було засуджено за сукупністю вчинених злочинів на підставі частин 3, 6 ст. 72 КК Республіки Білорусь шляхом часткового складання покарань на дев'ять років позбавлення волі з конфіскацією всього майна.

Суд апеляційної інстанції, приводячи вирок суду Республіки Білорусь щодо засудженого Ш. у відповідність із КК, зазначив, що Ш. було засуджено за вироком суду Республіки Білорусь на вісім років позбавлення волі з конфіскацією всього

майна замість дев'яти років, а для відбування покарання, замінюючи вирок, визначив сім років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, тобто призначив більш м'яке покарання.

Прийнявши таке рішення, суд порушив вимоги п. 1 ст. 10 Конвенції щодо дотримання характеру й тривалості покарання, призначеного державою винесення вироку. Приводячи вирок суду Республіки Білорусь у відповідність із КК, не визначив остаточне покарання за сукупністю злочинів на підставі ст. 70 КК, яка відповідає ст. 72 КК Республіки Білорусь.

За таких обставин колегія суддів дійшла висновку, що касаційне подання прокурора є обґрунтованим і підлягає задоволенню, а постанова апеляційного суду — скасуванню з направленням справи на новий судовий розгляд.

При новому судовому розгляді, зазначила колегія суддів, необхідно привести вирок суду Республіки Білорусь щодо Ш. у відповідність із КК України з дотриманням вимог статей 10, 11 Конвенції з урахуванням постанови т.в.о. начальника виправної колонії № 2 управління Департаменту виконання покарань Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь у Могильовській області від 9 жовтня 2009 р. щодо засудженого Ш.

Виходячи із зазначеного, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України ухвалила скасувати постанову Апеляційного суду Чернігівської області від 7 червня 2010 р. щодо Ш., а справу направити на новий судовий розгляд у той же суд в іншому складі суду.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» незаконним виробництвом наркотичних засобів є відповідні дії, пов'язані з серійним одержанням наркотичних засобів з хімічних речовин та (або) рослин.

Дії особи, яка власноруч виготовила наркотичний засіб, не можуть бути розцінені як його виробництво відповідно до ч. 1 ст. 309 КК України

УХВАЛА

*колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України
від 14 вересня 2010 р.*

(в и т я г)

Генічеський районний суд Херсонської обл. вироком від 27 жовтня 2009 р. засудив К. за ч. 1 ст. 309 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк два роки.

На підставі ст. 75 цього Кодексу К. звільнено від відбування призначеного покарання з випробуванням з іспитовим строком на два роки з покладенням обов'язку, передбаченого п. 4 ст. 76 КК.

В апеляційному порядку справа не переглядалась.

К. засуджено за те, що 9 листопада 2008 р. приблизно о 13-й год. він, перебуваючи у лісосмузі, без мети збуту, для власного вживання незаконно придбав (зірвав) листя та верхів'я рослини конопель, які перетер руками, виготовивши особливо небезпечний наркотичний засіб — каннабіс. Цього ж дня приблизно о 15-й год. 20 хв. у К., який слідував потягом, працівники міліції виявили та вилучили зазначений особливо небезпечний нар-

котичний засіб — каннабіс, вагою у перерахунку на суху речовину 15,8 г.

У касаційному поданні прокурор порушив питання про зміну постановленого щодо К. вироку та виключення з нього кваліфікуючої ознаки — незаконне виробництво особливо небезпечних наркотичних засобів. На обґрунтування своїх вимог він зауважив, що суд неправильно кваліфікував дії засудженого за цією ознакою, оскільки дії К. не були пов'язані з серійним одержанням наркотичних засобів із хімічних речовин або рослин, що є обов'язковою ознакою цієї кваліфікуючої ознаки.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи, наведені в касаційному поданні, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що воно підлягає задоволенню з таких підстав.

Як убачається з матеріалів справи, органи досудового слідства, встановивши, що К. без мети збуту для власного вживання незаконно придбав (зірвав) листя та верхів'я рослини конопель, з яких потім виготовив особливо небезпечний наркотичний засіб — каннабіс, а згодом перевозив цю речовину залізничним транспортом, кваліфікували його дії за ч. 1 ст. 309 КК як незаконне придбання, виробництво, виготовлення, перевезення та зберігання наркотичних засобів без мети збуту.

Суд, установивши, що К. винний у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК, погодився

із запропонованою органами досудового слідства кваліфікацією його дій, зазначивши кваліфікуючі ознаки — незаконне придбання, виробництво, виготовлення, перевезення та зберігання наркотичних засобів без мети збуту.

Разом з тим відповідно до ст. 1 Закону від 15 лютого 1995 р. № 60/95-ВР «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» незаконним виробництвом наркотичних засобів є всі дії, пов'язані з серійним одержанням наркотичних засобів із хімічних речовин та (або) рослин.

Серійне одержання наркотичних засобів є виробничим процесом, спрямованим на отримання партій наркотичних засобів за відповідною технологією, стандартом, зразком.

Таким чином, у діях К., який руками перетер листя та верхів'я рослини конопель, тобто виготовив наркотичний засіб, відсутня така кваліфікуюча ознака, як незаконне виробництво наркотичних засобів.

У зв'язку з цим твердження у касаційному поданні прокурора щодо неправильної кваліфікації дій К. є обґрунтованими.

Враховуючи зазначене, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України ухвалила змінити вирок Генічеського районного суду Херсонської області від 27 жовтня 2009 р. щодо К. і виключити з вироку кваліфікуючу ознаку його дій — незаконне виробництво наркотичних засобів.

Відповідно до вимог ч. 4 ст. 71 КК України остаточне покарання за сукупністю вироків має бути більшим від покарання, призначеного за новий злочин, а також від невідбутої частини покарання за попереднім вироком

УХВАЛА

*колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України
від 27 липня 2010 р.*

(в и т я г)

Орджонікідзевський районний суд м. Маріуполя Донецької області вироком від 29 вересня 2009 р. засудив Б. за ст. 395 КК до арешту на строк два місяці.

На підставі статей 71, 72 КК до цього покарання частково приєднано невідбуту частину покарання за попереднім вироком і за сукупністю вироків Б. визначено остаточне покарання у виді арешту на строк три місяці.

В апеляційному порядку справа не розглядалась.

Б. визнано винним у тому, що він, після ознайомлення з обмеженнями адміністративного нагляду, встановленого йому постановою Орджонікідзевського районного суду м. Маріуполя Донецької області від 24 листопада 2008 р., з метою ухилення від нього 1 січня, 14 червня та 23 липня 2009 р. самовільно залишив місце проживання.

У касаційному поданні прокурор, посилаючись на те, що суд при призначенні Б. остаточного покарання порушив вимоги ч. 4 ст. 71 КК, згідно з якою остаточне покарання за сукупністю вироків має бути більшим від покарання, призначеного за новий злочин, а також від невідбутої частини покарання за попереднім вироком, порушив питання про скасування постановленого щодо Б. вироку і направлення справи на новий судовий розгляд.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши наведені у поданні доводи, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційне подання підлягає задоволенню з таких підстав.

(Продовження на с. 30)

обвинувачення в судах; працівників апарату судів та професійних суддів. В ідеалі оцінка рівня довіри до суду з боку громадськості повинна ґрунтуватися на власному досвіді громадян, що мали безпосередній контакт із судами. Оскільки суди обслуговують кілька категорій громадян, необхідно прагнути, щоб усі вони довіряли судам. Зокрема, можна виокремити такі категорії осіб: 1) населення території юрисдикції суду, які рідко або взагалі ніколи не зверталися до суду; 2) представники інших органів влади, місцевого самоврядування, ЗМІ та інші впливові суб'єкти, з якими суди контактують з інших питань, окрім здійснення правосуддя; 3) особи, які безпосередньо контактують із судом з приводу розгляду судової справи (учасники судового процесу, їх друзі та родичі; адвокати та державні обвинувачі та ін.); 4) працівники апарату суду, технічний персонал суду, судді, які здатні «зсередини» оцінити якість роботи суду. Як бачимо, між цими категоріями наявні відмінності щодо типу та обсягу їх контактів із судами, і для останнього важлива довіра з боку всіх цих категорій.

Звісно, кожна із зазначених категорій громадян і суд можуть по-різному оцінювати успіш-

ність роботи судової системи, їх погляди можуть бути навіть протилежними. Та все ж якщо суд працює успішно і повідомлення про результати його діяльності ефективно доносяться до відома громадян, їхня довіра до нього, ймовірно, зростатиме. Коли сприйняття певних моментів громадськістю викривлене, а їх розуміння нечітке, успішну роботу доцільно доповнити просвітницькими програмами та більш ефективним інформуванням населення. Але навіть таке різнобічне уявлення про роботу суду не є об'єктивним показником реальної ефективності діяльності суду, а тому вони повинні враховуватися разом з іншими критеріями.

Таким чином, наукова розробка проблеми довіри населення до суду як одного з показників його ефективності дасть змогу визначити та опрацювати напрями оптимізації діяльності судової системи, підвищити авторитет судової влади в суспільстві, налагодити взаєморозуміння та взаємодію між суспільством і судом з метою більш ефективного проведення судової політики, сприятиме підвищенню суспільної підтримки судової реформи в цілому.

Рішення у кримінальних справах

(Закінчення. Початок ухвали на с. 24)

Відповідно до вимог ч. 4 ст. 71 КК остаточне покарання за сукупністю вироків має бути більшим від покарання, призначеного за новий злочин, а також від невідбутої частини покарання за попереднім ви роком.

Як убачається з матеріалів справи, Б. за попереднім ви роком від 20 березня 2002 р. було засуджено до позбавлення волі на строк вісім років, а постановою від 23 березня 2007 р. його було звільнено умовно-достроково на два роки сім місяців 16 днів.

Відповідно до роз'яснень, що містяться в п. 26 постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання» (зі змінами, внесеними постановою Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 8), невідбутою частиною покарання за попереднім ви роком слід вважати, зокрема, частину покарання, від відбування якого особу звільнено умовно-достроково (статті 81, 107 КК).

Злочин, за який засуджено Б. у цій справі, він учинив у період з 1 січня по 23 липня 2009 р., тобто під час невідбутої частини покарання, призначе-

ного йому за попереднім ви роком, яка становить, як свідчать матеріали справи, два роки сім місяців 16 днів позбавлення волі.

Виходячи з цього, а також з урахуванням вимог ч. 4 ст. 71 КК, остаточне покарання Б. за сукупністю вироків у цій справі мало б бути призначене більшим від невідбутої частини покарання за попереднім ви роком.

Таким чином, суд неправильно застосував до Б. кримінальний закон, а це згідно з вимогами ст. 398 КПК є підставою для скасування вироку та направлення справи на новий судовий розгляд.

Якщо вину Б. під час нового розгляду у вчиненні інкримінованого йому злочину буде доведено, то покарання йому слід призначити за сукупністю вироків із дотриманням вимог, передбачених ч. 4 ст. 71 КК.

Враховуючи наведене, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України ухвалила скасувати вирок Орджонікідзевського районного суду м. Маріуполя Донецької області від 29 вересня 2009 р. щодо Б., а справу направити на новий судовий розгляд.